

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ ВЧИТЕЛЯ

Лариса БИСЬКО,

учитель української мови і літератури
Талалаївського ліцею
Талалаївської сільської ради
Ніжинського району Чернігівської області,
учитель-методист

СЦЕНАРІЙ ЛІТЕРАТУРНО-МУЗИЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ «ЖІНКИ В ЖИТТІ ТАРАСА»

Дійові особи:

- **Ведучий** (Тарас): учень у стилізованому сучасному одязі з елементами XIX ст. (можливо, з накинутим на плечі пальтом або шарфом).
- **Ведуча**: голос логіки та історії.
- **Оксана Коваленко**: дівчина у простому вишитому вбранні, у легкому взутті.
- **Ганна Закревська**: вишукана пані в сукні XIX століття, із віялом.
- **Варвара Рєпніна**: інтелігентна жінка в темній сукні, із книгою.
- **Ликера Полусмак**: дівчина в міському вбранні того часу, трохи розгублена.

(*Стіл поета: на столі обов'язково мають бути розкрита книга «Кобзар», чорнильниця з пером, підсвічник із запаленою свічкою та склянка води*)

Відеокліп «Тарасе, батьку, чуєш нас – твій заповіт у серці лине!» (YouTube)

СЛАЙД-1. Портрет Т. Шевченка, тихо звучить «Елегія» (скрипка) Мирослава Скорика.

Ведуча. Увесь світ знає Тараса Шевченка як бунтаря, пророка, борця. Але за титанічною постаттю Кобзаря ховалася втомлена душа чоловіка, який понад усе на світі прагнув не слави, а простого людського щастя. Він марив тихою хатою над Дніпром, де б на порозі його зустрічала дружина, а в садочку бігали діти.

Ведучий (Тарас) *(сидить за столом, бере до рук перо, пише).* «Я так мало, так неописано мало бачив радощів у моїм житті...» *(дивиться в зал).* Усе йде, усе минає... А пам'ять серця – вічна. Жінка... Вона була моїм болем, моєю втіхою, моєю недосяжною мрією. Від першого дитячого поцілунку до останнього подиху самотності.

СЛАЙД-2. Відеокліп «Вона прийшла» (Тарас ШевченкоDJ).

Учитель. Хто вона? Сусідка Тараса в селі Кирилівка. Вона була на три роки молодша за нього. Коли Тараса забирали з села як слугу-козачка, помічника Енгельгардта, він обіцяв повернутися за нею. Коли ж Шевченко приїхав у село через 14 років вільним художником, то дізнався, що Оксана вже заміжня за кріпаком і має дітей. Це образ утраченого раю.

СЛАЙД-3. Портрет Оксани Коваленко, звучить «Елегія» Миколи Лисенка, виходить Оксана з пучком польових квітів, підходить до портрета.

Ведуча. Перше кохання. Оксана Коваленко. Вони разом росли, разом пасли ягнят за селом. Маленька дівчинка з кучерями, що витерла сльози хлопчику-сироті.

Оксана *(на фоні музики говорить).*

Тарасе... Пам'ятаєш, як ми на вигоні ягнят пасли? Ти тоді плакав, а я... я ж справді вірила, що ми завжди будемо разом. Казала тобі: «Не плач, дурненький, я за тебе заміж піду. Я чекала тебе, Тарасику. Чекала, поки очі не прогледіла на дорогу. А потім... прийшла гірка доля кріпацька. Віддали за іншого, нелюба. Пропала моя врода, зів'яла, як квітка на сонці.

(Тихо, із сумом дивиться на свої квіти, одна квітка падає на підлогу біля портрета, Оксана йде і сідає на стільці).

Тарас *(іде до Оксани, говорить до неї, а тоді до глядачів).*

Ми вкупі гралися, росли,
Маленькими собі любились.
А матері на нас дивились
Та говорили, що колись
Одружимо їх...
Не вгадали.
Старі ті люде повмирили,
А ми розійшлись, та й на жаль.
Мене в науку віддали,
А ти... ти долею своєю
В чужій хатині розцвіла...

СЛАЙД-4. «Мені 13 минало» (вірш спроектувати на екран).

Ведуча. Подрузі Оксані Великий Кобзар присвятив вірш «Мені тринадцятий минало...». Пригадаймо цю поезію, друзі! (Глядачі по 4 рядки читають з екрана).

СЛАЙД-5. Портрет Ганни Закревської, звучить «Ноктюрн №2», Фредерік Шопен. Виходить Ганна Закревська, повільно обмахуючись віялом.

Учитель. Хто вона, таємнича пристрасть митця? Дружина помічника Платона Закревського. Тарас познайомився з нею на балу в маєтку в Березовій Рудці. Це було «заборонене» кохання. Вона була матір'ю двох дітей. Шевченко закоханий і зачарований її красою та сумними очима. Є припущення, що її молодша донька, Софія, була дитиною Тараса. Вірш «Г.З.» він писав у далекій пустелі під час заслання, згадуючи її як найсвітліший образ.

Ведуча. 1843 рік. Бал у Березовій Рудці. Серед блиску свічок він побачив її – «Ганну вродливу». Вона була дружиною поміщика, недосяжною зіркою.

Ганна. На балу було так галасно... Аж поки я не зустріла Ваш погляд, Тарасе Григоровичу. Ви дивилися так, ніби читали мою душу. Я була дружиною поміщика, матір'ю, «дамою з вищого світу». А ви... ви були стихією. Наш роман залишився в напівпоглядах, у вашому портреті, де мої очі кажуть більше, ніж губи (дивиться на Тараса).

Тарас (тише і читає).

А ти, моя єдина,
Свою дорогу тернієм перестилаєш...
Не надійсь!
Ні на кого на сім світі,
Моя ти доле! Не надійсь!

(Ганна завмирає у витонченій позі поруч з Оксаною).

Ведуча. Стосунки Тараса Шевченка з Ганною Закревською («Ганною вродливою», як він її називав) були однією з найніжніших і, водночас, найтрагічніших сторінок його інтимної лірики. Їхня зустріч у Березовій Рудці в 1843 році залишила глибокий слід у серці поета. Шевченко присвятив Ганні кілька знакових творів, написаних переважно вже на засланні, коли спогади про неї стали для нього єдиною розрадою.

Учитель. Вірш «Г. З.» («Немає гірше, як в неволі...») – найбільш пряма і щемлива присвята, написана в 1848 році на Кос-Аралі. Поет згадує їхню зустріч і те, як він «тишком-нишком» милувався її красою. Він називає її своєю «єдиною підмогою» у неволі. У вірші звучить жаль через те, що вони зустрілися надто пізно і не змогли бути разом.

(Учениця читає вірш «Г.З.»).

Учитель. «Якби зустрілися ми знову...». Хоча цей вірш не має офіційної присвяти «Г.З.», більшість дослідників упевнені, що він звернений саме до Ганни Закревської. Поет уявляє їхню зустріч через багато років. Він боїться побачити її постарілою або «холодною», але водночас серце завмирає від самої думки про це. Це вірш про втрачений шанс на щастя та про те, як час змінює людей, але не почуття. Тож слухаймо пісню на слова Великого Кобзаря «Якби зустрілися ми знову...».

СЛАЙД-6. Перегляд відеокліпу «Якби зустрілися ми знову...» (ШевченкоDJ або учень (Шевченко) читає поезію Ганні).

СЛАЙД-5. Портрет Ганни Закревської.

Ганна Закревська (біля портрета). Тарас не лише писав мені вірші, а й створив один із найкращих своїх жіночих портретів олійними фарбами (1843 р.). На ньому я зображена з глибоким, дещо сумним поглядом, який пояснює, чому поет так палко закохався. Я для нього була недосяжним ідеалом, «музою-зорею», духовним коханням, яке мій Тарас проніс крізь заслання.

СЛАЙД-7. Варвара Рєпніна, звучить «Місячна соната» Людвіга ван Бетховена

(Входить Варвара Рєпніна з книгою).

Учитель. Княжна, донька генерал-губернатора, онука останнього гетьмана Кирила Розумовського. Вона була надзвичайно освіченою. Коли Шевченко гостював у їхньому маєтку в Яготині, Варвара закохалася в його геній. Вона намагалася «виховати» його, уберегти від радикалізму. Попри її почуття, Тарас бачив у ній лише сестру. Проте саме вона писала сотні листів впливовим людям, намагаючись полегшити його долю на засланні. Варвара – це образ жертвовної, духовної любові.

Ведуча. Вона називала його «генієм», він її – «добрим ангелом». Княжна Варвара Рєпніна кохала його самовіддано, але Тарас

бачив у ній лише сестру і духовну опору. У листі до друга Шарля Ейнара княжна пише...

Варвара (*сідає за стіл, пише, перечитує, закреслює, пише...*) Шевченко здався мені простим і невибагливим. Він відразу став у нас своєю людиною. Раз увечері він пропонує прочитати нам свою поему «Слепая». Коли б я могла передати вам усе, що пережила під час того читання! Моє обличчя було все мокре від сліз, і це було щастям! Яка м'яка чаруюча манера читати! Це була захоплююча музика! Шевченко зайняв місце в моєму серці. «Ви вмієте розмовляти з ангелом, – сказала я, – розкажіть же нам, що ангели говорять...». Він ухопив аркуш паперу, що лежав на столі, і почав писати...

Тарас.

Душа моя осяяна
Твоєю усмішкою золотою;
В твоїх очах, як в небесах,
Світліє небо над землею.
Ваш добрий ангел прилетів,
Обвіяв тихими крилами
І в серце, кинуте не нами,
Святу іскру влити встиг...
І я смиренно помолився,
І знов на світ я подивився...

Учитель. Варвара писала Тарасу листи, наповнені ніжністю.

Варвара. Мій добрий ангеле... Так я називала вас у листах. Я знала вашу геніальність ще тоді, коли інші бачили лише колишнього кріпака. Я кохала вас так сильно, що готова була зректися свого титулу. Але Ви бачили в мені лише підтримку. Як це боляче – бути поруч і залишатися недосяжно далекою. Я молилася за Вас на засланні кожної ночі (*притискає книгу «Кобзар» до грудей, сідає біля Ганни та Оксани*).

Ведуча. Княжні Варварі Рєпніній Тарас Шевченко присвятив один із найбільш піднесених та щирих творів – поему «Тризна». Він подарував Варварі рукопис цього твору в Яготині (1843 рік). Для неї цей жест був знаком найвищої довіри та духовної близькості.

До «жіночого циклу» поезій, присвячених Рєпніній, можна віднести вірш «В.Р.». Дослідники вважають, що образ духовної сестри та «високої» жінки у творах періоду заслання часто навіяний саме нею: «Хіба самому написать...». У цьому вірші Шевченко згадує друзів, що залишилися в минулому, і серед них – «святую сестру», яка молиться за нього.

Тарас (*пише за столом*).

А ти, мій друже, брате мій,
Моя ти сестро, свята зоре,
Ти світиш мені в тій тюрмі,
В моїм безкраїм, дикім горі...

СЛАЙД-8. ЛИКЕРА, звучить *Astor Piazzolla «Oblivion»* (віолончель).
(*Виходить Ликера Полусмак*)

Ведуча. Заслання випало душу. Уже хворий, він мріяв про тиху хату і просту жінку поруч. Та скоро сум і відчай минають. Тарас має надію одружитися зі «своєю», тобто кріпачкою. Ликера Полусмак, дівчина-кріпачка. Він зустрічає її в маєтку поміщиць Карташевських і знову довірливо закохується. Остання спроба, що закінчилася розчаруванням.

Учитель. Ледарство і корисливість Ликери Тарас Григорович сприймає спочатку за селянську простоту, життєву мудрість і кмітливість. Але, на жаль, це обман, останній обман у життя Кобзаря.

Тарас (*до глядачів*). Ликерочка. Істота молода, свіжа, трохи груба, вродлива, з чудовим білявим волоссям і тією красивою, гордовитою чи то спокійною поставою. Ця постава й обдурила мене. Насправді вона була ласа до парубків, побоювалася йти заміж за старого, лисого і хворого. Її цікавило лише одне: чи я багатий? Скільки заробляю? І як їй досадити панночкам Карташевським?

Ликерко, ти моя остання спроба земного щастя, прозаїчна, подекуди груба реальність, яка принесла мені біль.

Ликера. Усі кажуть, що я була недостойна Вас, Тарасе Григоровичу. А я просто хотіла жити! Ви купували мені шовкові сукні, учили грамоти, хотіли зробити з мене «пані». А я — проста дівка. Я не розуміла Ваших віршів, я боялася Вашої слави. Ви бачили в мені ідеал, а я була просто Ликерою. Ви мріяли про хату, а я мріяла про спокій. (*Із розпачем читає*)

«Поставлю хату і кімнату,
Садок-райочок розведу.
А в тій хатині, у раю,
Тебе, мій друже, поселю...»
Не судилося.

Ведуча. Тарасу Шевченку належить кілька віршів, безпосередньо присвячених Ликері Полусмак (або написаних під впливом стосунків із нею). Найвідоміший і

найпронизливіший – «Поставлю хату і кімнату». У творі поет викладає свою останню мрію – збудувати затишний дім над Дніпром і оселитися там із Ликерою.

СЛАЙД-9. *Пейзаж, селянська хатинка, сад...*

Тарас.

(Сидить за столом, пише й читає вголос «Поставлю хату і кімнату...»).

Ликера. Мій милий Тарас закохався в мене і написав у серпні 1860 року вірш-присвяту «Ликері» («Моя ти любо! Мій ти друже!») Мене неславили, але він каже, щоб я не зважала на плітки та людську заздрість.

(Ликера читає вірш «Моя ти любо! Мій ти друже!»)

Учитель. «Барвінок цвів і зеленів...». Цей вірш був написаний вже після розриву з Ликерою (вересень 1860 року). Він наповнений гіркотою та усвідомленням того, що мрія про сімейне щастя остаточно зруйнована. Хоча прямого звернення немає, поезія є відображенням того болю, який йому завдала ця історія.

Тарас.

Барвінок цвів і зеленів,
Слався, розстилався;
Та недосвіт передсвітом
В садочок укрався.
Потоптав веселі квіти,
Побив... Поморозив...
Шкода того барвіночка
Й недосвіта шкода!

СЛАЙД-10. *Могила Т. Г. Шевченка в Каневі.*

Ведуча. Ликера Полусмак через багато років після смерті поета, уже вдовою, приїхала до Канева. Вона довгі роки доглядала могилу Шевченка і часто казала відвідувачам: «Я та сама Ликера, якій поет присвячував вірші». У книзі відгуків вона залишила запис: «*Приїхала твоя Ликера, твій ангел-хранитель. Прости мене...*».

Приїзд літньої Ликери Полусмак на могилу Тараса через багато років після його смерті – це не просто історичний факт, а потужний символ каяття, незнищенної любові та невблаганності часу. Ликера на могилі згадувала, що була не першою і не єдиною, кого він оспівував, але саме вона прийшла до нього в кінці.

СЛАЙД-11. *Звучить мелодія «Думи мої» (бандура).*

(На сцену повільно виходить літня Ликера, одягнена в усе чорне, але з білою хусткою, що вибивається з-під пальта. Вона йде важко, спираючись на ціпок. У руках тримає невеликий вузлик або букет польових квітів).

Ликера (*зупиняється біля могили, довга пауза*). Ну ось і я, Тарасе... Прийшла. Довго ж я йшла – ціле життя. Ти вже й очі видивився, мабуть, чекаючи на свою «дурну Ликеру».

(Вона повільно опускається на коліна. Її руки тремтять, коли вона торкається землі).

Ликера. Казали люди – не пустить він тебе. Казали – прокляв. А я знала: ти ж добрий. Ти ж мене малював як святу, хоч я була лише дівкою зі щіткою та ганчіркою. Пробач, що тоді... що не зрозуміла. Хотіла золота, а мала в руках Сонце.

(На задньому плані стоїть Тарас. Він не підходить, дивиться на неї з тією самою сумною усмішкою. Ликера дістає з вузлика рушник, який вона вишивала для їхнього весілля. Вона кладе його до підніжжя могили).

Ликера (*Пошепки*). Тепер я вже нікуди не піду. Тут, під горою, і край мій буде. Буду твій спокій берегти, як ти колись беріг мою надію. Спи, мій соколе... Твоя Ликера прийшла (*Тарас підходить і допомагає Ликері встати з колін*).

СЛАЙД-12. *Напис «І буде син, і буде мати, і будуть люде на землі!»*
(Звучить потужне акапельне виконання «Думи мої» (бандура). Усі чотири жінки виходять на авансцену і стають півколом навколо Тараса).

Ведуча. Чотири жінки. Чотири різні долі. Оксана – дитинство, Ганна – пристрасть, Варвара – самопожертва, Ликера – остання надія. Жодна не стала його дружиною. (*Тарас підходить до кожної, але не торкається*).

Тарас. Не було б цих жінок – не було б тієї ніжної лірики, яка досі змушує серця битися швидше. Я не знайшов своєї єдиної, бо моя любов належала не одній жінці, а всій Україні.

Разом (усі жінки). Ми – твої думи, Тарасе. Ми – твоя невмируща любов.

Ведуча.

І на оновленій землі
Врага не буде, супостата,
А буде син, і буде мати,
І будуть люде на землі!

СЛАЙД-13. *Відеокліп про Т. Шевченка, згенерований ШІ.*

